

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Octobre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 306

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Teşrinievel 1930

menbalarını doğrudan doğruya millî fikir ve ictimaiyat hayatından almalı ve hususî ile beynelmîl felsefe mesai ve ceryanlarının aktüalitetlerine, fikir kaynaışlarına daha bol sahifeler tahsis edebilmelidir. Bu göz ile işe bakılırsa, « Felsefe cemiyetinden » bizim beklediğimiz eser, türkçe adamakıllı bir « **Felsefe Tarihi** » ortaya çıkarmaktır. Felsefe cemiyeti bütün **büyük Filosofların kitaplarını** türkçeye nakl etmeye çalışmalıdır. Henüz bu gibi esaslı işlerden mahrum olan bir dilde ve bir ide orjinal felsefe sistemleri münakaşalarına atılmak, büyük, fakat boş ve nafiye ümidlere kapılmak demektir.

A. B.

TABİAT İLMİ

TURNA

Su da, kara da yaşayan kuşlardan şimdiye kadar tarihi tabiînin vukufu dairesine dahil olan, yani mâişet tarzları, âdetleri ve zekâlarının dereceleri tetkik olunanlar 8000 kadar neviden ibarettir.

Dünyanın beş kıtası meyanında kuş nevi-lerince de en zengini Amerika, en fakiri, yalnız 600 neva malik olan Avrupa'dır.

Avrupa'da, diğer kıtala da mevcûd olmayan hiç bir kuş nevi yoktur, Şekilleri, renkleri tasavvur edemeyeceğimiz kadar güzel kuşlardan, memleketimiz mahrûm gibidir. Meselâ, 5 nevî bulunan papağanlardan yalnız bir kaçını kafeslerde görürüz; dağlarımızda, ovalarımızda, ormanlarımızda bir iki nevi sülünden başka yerli güzel kuşlarımız yok denilebilir.

Bu makalede, memleketimizin yerli kuşlarından olmamakla beraber seyahatları esnasında havamızdan geçtikleri ve müvakkaten ovalarımıza inerek istirahat ettikleri için az, çok marûf olan Turnaların bir nevinden bahs edeceğim. Leylek, balıkcıl ve filaman gibi uzun bacaklı ve büyük cüsseli kuşlardan biri de turna dir ki gövdesi leylekten nısf derecede daha iri ve boyu da o nisbetde yüksektir; fakat bu kuşlardan hiç birisiyle karabet ve müşâbeheti yoktur. Merhum Ş. Sami Beyin (Kâmûsu Fransavî) sinde Flaman için leylek çinsinden «Telli turna» deniliyorsa da doğru değildir; Telli turna, turnaya karabet ve müşâbehetleri vs başlarında hotoz, yahut sorguçları bulunması

münasebetiyle (Anthropoide Demoiselle) antropoid demuvazel denilen kuşlar olabılırsede, bütün dünyada yalnız bir neviden ibaret olan Filamanın turnalarla münasebeti olmadığı gibi mezkûr lûgat kitabında flaman diye derç olunan resim de flman değildir; flmana hiç benzemeyen ve (Courlis) kurli denilen başka bir kuşun resmidir. Flamanın bacakları ve boynu pek uzun olmakla beraber gagasında bütün, bütün başka şeklide ve bilumûm yüzücü kuşlar gibi parmakları ince bir deri ile yekdiğerine bitişikdir; flamanın gövdesi beyaz olduğu halde kanatlarının üstü ateş renginde kırmızıdır; bundan dolayı eski Yunanlılar (Alev kanat) namını vermişlerdir: Fıransızlar bu ismi, kanatı keserek alev ve şû'le demek olan «Flamme» dan (Flamant), yahut «Flambat diye tercüme etmişler.

Turnaların, yaşadıkları iklimlerin tesiriyle renk ve cüssece az, çok farklı müteaddid neveleri vardır: bu makalede yalız tüyleri parlak, kül renginde olan nevinden bahs edeceğim. mamâfih turna neveleri arasında renk ve cüsse farkından başka bir ayrılık bulunmayıp âdet, ve zekâca biri birinin aynidir. Ş. Sami Beyin Türkçe Kamûsunda söylenildiği veçhile lisanımızda : Turna havası, turna katarı, turna kır, turna geçidi, turnayı gözünden vurmak, turna gşzü, (1) gibi bir çok tabirlerde ismi kullanılan bu knşu İstanbulda görmüş ve ya sıcak, soğuk iklimlerden bahar ve güz mevsimlerinde gelip giderken pek yüksekte havamızdan muntazam sıralarla geçtiklerine dikkat etmiş olanlarımız nadirdir.

Bu kabileler ekseriyya, zâviyenin başı önde olmak üzere, açık nüselles şeklinde geçerler; muntazam alay geçitlerine (turna katarı) denilmesi de bu intizamdan dolayıdır. Bu nevi turnaların vatanları (Merkezî Sibîrya)nın şarkından Skandinaviya ya kadar olan sâhadır; her sene oralarından Afrikanın merkezine ve garbına ve Çinden geçerek Hindistan ve Siyam'a kadar giderler. Seyyah kuşlar meyanında en uzak iklimlere gidip gelenler turnalardır. Dâimâ yüzlerce efraddan teşekkül eden kâfil-elerle seyahât ettikleri gibi gitdikleri yerlerde ya göller, bataklıklar civarında, yahut büyük ırmakların kollara ayrılarak badehu yine

(1) Ş. Sami Bey, «Turna gözü, berrak sarı» deyorsa, turnanın gözü sarı değil kestane kabuğu rengine karışık kırmızıdır Tabii Tarih (Rouge brun) esmer kırmızı diyor.

birleşmeleri sûretiyle hasıl olan adalarda hepsi birlikde yaşarlar.ve (Antropoid Demuvazel) gibi şekil ve âdetce kendilerine yakın olan diğer nevilerin birlikde yaşamalarına mümeneat etmezler. Seyahat esnasında müvakaten incekleri mahallere evvelce bir keşif müfrezesi göndererek teftiş etdirdikleri gibi cemâatce bulundukları yerlerde etrafda nöbetçiler bulundurarak umûmî emiyet ve selâmeti te'min ederler; geceleri cemaâtin bütün efradi başlarını kanatlarını altına sokarak uyudukları halde bekçi uyumaz. daimâ etrafı gözetler, bir tehlike his eder, etmez, derhal acı, acı bağırarak cemaati uyandırır'

30 sene kadar evvel Musul'a giderken göllerde bir kaç def'a bunların sürülerine rasgeldim; çifte av tüfengimle birini vurmak istedim; ben haylı uzakta iken nöbetçiler kalkarak bağrışıp kabileyi uçurdular: pek uzakta attığım kurşunlarda isabet etmediler. Musulda eşraftan birinin evinde, tavuk, horoz gibi ehli kuşlardan çok ziyade münis bir turna gördüm. Turnalar hurriyet halinde en korkunç bir düşman olmak üzere tanıdıkları insanlardan pek ziyade kaçdıkları halde insan eline düşüpde eyi mûamele görünce en sadık bir insan dostu, ve sevilip okşanmaktan pek memnun olarak teşekkür hislerini türlü, türlü evza' ve harakât ile ibraz eder; kendisini sevenleri pek sever ve onlarla daimâ birlikte bulunmak ister; bilakis fena bir mûameleyi aylarca, yıllarca unutmaz; hasılı kuş şeklinde bir insan gibidirler.

Turnalar hürriyet halinde istirahat ettikleri ve ya esaret halinde eyi bir muameleden memnun oldukları zaman sevinçlerini adeta bir dans denilebilecek derecede muntazam harakâtla ibraz ederler, sağa, sola, ileriye geriye sıçrar ve yerden taş ve yâ ağaç parçalarını alarak havaya atıp yere düşmeden yine tutmak gibi marifetler gösterirler ve uçarak havada muntazam daireler çevirirler.

Turna gerek her nev'i gerek az çok kendileri gibi yaşayan kuşlarla hakiki bir dosluk peydâ eder. Zeve ve zevce yekdiğerine pek ziyade sâdakât gösterirler; mamafih yalnız aşk ve şehvet zamanlarında kıskançlık saikası ile değil ilerde de heh nevilerle kavga etdtkleri vâkı olduğu gibi bazan seyahatları esnasında bir çok erkeklerin bir dişi üzerine hücum ederek onu, gağa darbeleriyle seyahat da kendilerine refakat edemeyecek hir hâle getirdikleri bir çok def'a görülmüştür. (Les merveilles de la nature) ya'ni «Tabiatın acibeleri» namındaki kitapda bu şedit

muamelenin, bir cürmünden dolayı lahık olmuş mamahkeme kararı icra ediliyor gibi vuku bulmakda*olduğu söyleniyor.

Turnalar sıcak iklimlerde kışı geçirerek vatnalarına avdet edince yuva yapmak istedikleri mevkilere çift, çift ayrılırlar,ve kendilerine pek yakın mesafelerde diğer çiftlerin ikametlerine müsaade etmezler, Yuvalarını saz, kuru ot, ve saire ile toprak üzerinde fakat uzaktan yakından, kolay kolay görünmeyecek mevkilerde yaparlar ve yuvanın mevkii anlaşılmamak için gelirken, giderken, bilhassa insanlara görünmeye pek ziyade ihtihatla dikkat ederler.

Dişi yalnız iki ve nadiren üç yumurta yapar ve üzerine dişi ve erkek münavebe ile otururlar; biri yumurtlar üstünde bulunurken diğeri etrafı tarassut için bekçilik eder; yumurtalar badehu yavrularının taaruzundan masuniyetlerini te'min için itthâz ettikleri her türlü tedbirlere ilaveten yuvada görünmek için yuvanın etrafındaki toprakla tüylerini boyarlar. Bu toprak boyası su ve yağmurla çıkmadığından, toprağın tükürükleriyle ıslatmak suretil rengi tespit edildiği fennî tahlil ile anlaşılmıştır.

Turnaların zekâ ve basiretleri binlerce senelerden beri dünyanın her tarafında malûm olduğu gibi eski Mısırlıların (Hiéroglyphe) Hiéroglyf denilen ve şekil ve resimlerden ibaret olan yazılarında kıyaset ve teyekkuz mânalarını ifade eder.

SON

Ebûbekir Hâzim

BÜYÜK MİLLETLERİN RUHLARI

İngilterede Milkiyet hakkı

Bütün XVIII inci asırda ve XIX uncu asrın bir kısmında cari olan son bir mu'amele, büyük arazi sahibi centelmanı, etrafında bulunanların tamamen hüdavendi mutlaka kılar.Elizabeth kavanini mevzu'asıParuvas(Paroisse)ın ya'ni daire'i diniyyenin autonomiasını kuvvetli bir suretde teşkil ve tanzim etmişdi ; XVIII inci asır kavanini mevzu'ası, saltanatın tamamen zıddını iltizam eder; Paroiasse hükkâmının sıfat ve selahiyetlerini nez' ve bu selahiyetleri «Justice of the peace» e yani sulh hakimliğine verir. Bunlar fakirler vergisinin mikdarını ve i'anelerin sureti tevzi'ini tayin eden (Justice)ler, mahkemelerdir. Müruri zamanla fukara vergisi mahallî bir vergi enmuzeci üzerine rûsumı munzamme (Centimes additionnels) aşılana bir dal oldu. Bu suretle